ԳԱՅՄԱՆՔ

Տարեկան գին Կ. Պոլսոյ համ. 10 Մէճ.
» » Գաւառաց » 12 »
Վեցամս. » Կ. Պոլսոյ » 5 »
» » Գաւառաց » 6 »
Օտար երկիրներու » 21/2 Լիրա

Ծանուցման տողը մէկ անգամի համար 3 ղրշ, երկու անգամի համար 2 ղրշ է. աւելի անգամներու համար զատ սակարկութիւն կը լինի։
Մէկ մի թիւ 40 փարա արժէ։

ՄԱՍԻՍ
ԼՐԱԳԻՐ
ՀԱՆԱՊԱԶՕՐԵԱՅ
ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

ԳԱՅՄԱՆՔ

Դուրս գնացած լրագրաց ծանրուծախքը Խմբագրութեան վրայ է։
[illegible] մերժուելով Նամակ կամ [illegible] հրագիր—Տնօրէնին [illegible] գին Փոշճէ—Դուրու [illegible] 31 Մասիսի գրա[illegible] չվճարուած Նամակ [illegible] մակ, յօդուած, եւ ևս չեն [illegible].

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ 21 ՄԱՐՏ

ՀԵՌԱԳՐԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Այս առաւօտ հասած հեռագիրք

Լոնտրա 1 ապրիլ.

Լորտ Պիքընսֆիլտի վիճակին մէջ երէկ տեսնուած թեթեւ բարւոքումը կը շարունակէ այս առաւօտ։

Ընկերվարական Ֆրայհայթ (Ազատութիւն) անուն Գերմանական լրագրին հրատարակած ապստամբական և խռովայոյզ յօդուածոց պատճառաւ Խմբագիր–Տէր Մ. Մօսթի ձերբակալուելուն, տպարանին գործառութեան ցրուելուն և գրասենեկաց փակուելուն հակառակ՝ Լոնտրայի Ընկերվարական Գերմանացիք որոշեցին յիշեալ լրագրին հրատարակութիւնը շարունակել Մ. Ուիլհէլմ Մարթէնի տնօրէնութեամբ։

Փարիզ 1 ապրիլ.

Ճէզայիրէն լուր կը տան թէ Ճէզայիրցի Արաբները պաշտպանելու համար Թունուզի սահմանագլուխը ղրկուած Ճէզայիրցի զօրախումբն երէկ սաստիկ կռիւ մ'ունեցեր է Թունուզցի Քրոումիրաց հետ։

Փարիզի լրագիրք կ'առիթեն կառավարութիւնն որ ազդուութեամբ վարուի Թունուզի դէմ։

Աթէնք 2 ապրիլ.

Հելլէն կառավարութիւնը մինչեւ ցարդ որ եւ է պաշտօնական տեղեկութիւն մի չէ առած Կ. Պոլսոյ բանակցութեանց վերայ։ Կը կարծուի թէ տակաւին բան մ'որոշուած չէ տէրութեանց միջեւ։

Թուրքերը պաշտպանութեան վիճակի մէջ կը դնեն զՎոլոս։

Լոնտրա 2 ապրիլ.

Երէկ Իրլանտ[illegible] Ընկերվարական (Սօսիալիսթ) մեծ ղումարում մի տեղի ունեցաւ, յորում ընկերվարական Ֆրայհայթ լրագրին խափանման և Խմբագրապետ Մօսթի ձերբակալութեան դէմ բողոքող որոշումներ ընդունուեցան։

Բեդրոպուրկ 2 ապրիլ.

Կը ծանուցուի թէ Ռուսաքոֆի և իւր մեղսակիցներուն դատն յառաջիկայ հինգշաբթի (7 ապրիլ) պիտի սկսի։ Ա. ժամու Ուիս կը ծանուցանէ թէ Կայսերական կառավարութիւնը պատրաստ է արդէն Բեդրոպուրկի մէջ կեցածներուն նման ընտրութեամբ նշանակեալ քաղաքապետական խորհուրդներ տալ այն բոլոր Ռուսական քաղաքաց, որք սոյն առանձնաշնորհութիւնը խնդրեն։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Կայսերական հրամանաւ՝ Ներքին արտադրութեանց մաքսատան առաջին քարտուղար Պէհճէթ էֆէնտին՝ տնօրէն անուանուած նոյն մաքսատան։

—

Թուրք լրագիրք կը ծանուցանեն այս առաւօտ թէ Վեհ. Սուլթանը Ռումանական ժողովրդեան վրայ ունեցած համակրութեան գործնական փորձ մի տալու համար բարեհաճեր է ճանչել Ռումանիոյ թագաւորութիւնն։

Հետեւաբար, արտաքին գործոց Նախարար Ասիմ փաշան ծանուցագիր մի ղրկած է մայրաքաղաքիս Ռումանական դեսպան Պ. Պըբալթիանոյի՝ իմացնելով Վեհ. Սուլթանին հաւանութիւնն, և նոյն մաօք հեռագիր քաշած է Պուքրէշի Օսմանեան դեսպանին։

—

Գերմանական դեսպան Հաթֆէլտ իշխանը նախընթաց օրը Բ. Դուռը գնաց և երկարօրէն խօսակցեցաւ Արտաքին գործոց Նախարարին հետ։

—

Օսմանեան զօրաց ընդհանուր հրամանատար Տէրվիշ փաշան վաղը Արքունական շոգենաւով պիտի մեկնի ի Վօլոս։ Նոյն շոգենաւը զօրք և ռազմամթերք ալ կը տանի։

—

Վոլոսի նաւահանգստին մէջ Օսմանեան իշխանութեանց կողմէ ծովառումբեր դրուած լինելով, տեղւոյն կառավարութիւնն խնդրած է նաւապետաց որ յիշեալ նաւահանգիստը մտած ժամանակ ուղեցոյց առնուն։

—

Գերմանական լրագրաց տուած տեղեկութեանց նայելով, Բ. Դրանէն Յունաստանի տալ առաջարկուած հողերուն տարածութիւնը Պերլինի դեսպանախորհրդին մէջ նշանակեալ հողերուն տարածութեան 100էն 60ն է եղեր։

—

Ճերիտէի Հավատիս իւր այս առւուր թուով կը հաստատէ այն լուրը թէ Պարսկական Քրդաստանի մէջ ժանտախտ երեւան ելեր է, ուստի կը խնդրէ կառավարութենէն որ Վանայ, Հէքքեարիի, Կարնոյ, Տէրսիմի և Տիարպէքիրի գաւառներն այդ սոսկալի պատուհասին դէմ պաշտպանելու միջոցներ ձեռք առնուին։

—

Վագըթի այս առւուր թուոյն մէջ հետեւեալ լուրը կը կարդամք, որ եթէ ստոյգ է, ծանր դէպք է.

«Հելլենական կառավարութիւնը յամաքէն ծովառումբ մի ղրկեր է Նարտա (Արթա), և նաւահանգստին մէջ զետեղել տուեր է. Հետեւաբար, Աթէնքի Օսմանեան դեսպանը բողոք բարձած է Նորա այս ընթացքին դէմ։»

—

Ճերիտէի Հավատիս իւր այս առւուր քաղաքական տեսութեան մէջ սա հատուածը կը գրէ.

«Կը թուի թէ գարունը մօտե[illegible] դէպքը դարձեալ կը խլրտին։ Թէեւ մեզ չվերաբերիր առաջքն առնել այդ պատասխանութեան, որ ապագային մէջ կրնայ քաղաքական կնճռոց պատճառ լինել, բայց մեր պարտքն է արգիլել մեր Քիւրդերն, որ Պարսկաստանի Քիւրդաց հետ միանալով գործը չմեծցնեն։ Մանաւանդ թէ Հայք ալ իրենց դիտումներն յառաջ տանելու կ'աշխատին, և Ռուսահայ լրագիրք ժողովուրդը Քիւրդերէն բոլորովին զզուեցնելու համար սոցա վիճակին ու պատմութեան վրայ այլ ընդ այլոյ հրատարակութիւններ կ'ընեն։ Իսկ Ռուս կառավարութիւնն Հայոց վրայ աւելի խստութիւններ չբանեցնելով, կ'աշխատի առ ինքն ձգել զնոսա, և հաշտ աչօք կը նայի ուսման և արհեստից ու վաճառականութեան մէջ նոցա յառաջդիմութիւններուն։ Հայք ալ, տեսնելով որ իրենց մէջէ Լորիս Մէլիքոֆի պէս մարդիկ կ'ելնեն, կը խաբուին Ռուսիոյ քաղաքականութենէն։»

—

Պաղտատէն Քառանթինայի տեսչութեան ուղղեալ վերջին հեռագիրք կը ծանուցանեն թէ ժանտախտը կը շարունակէ տասնորդել Նէճէֆի գաւառին ժողովուրդը։ Նէճէֆ քաղաքին մէջ մեռնողներուն թիւը միջին հաշուով օրն 30 հոգի է։ Շրջակայներն առաւել ճարակած է։ Քանի մի հարիւր խրճիթէ բաղկացեալ գիւղի մի մէջ 200 հոգի մեռեր են մի շաբաթուան մէջ. ուրիշ փոքրիկ գիւղ մ'ալ իւր բնակչաց կէսը կորսնցեր է արդէն։ Ժանտախտը նաեւ թափառիկ ցեղերու մէջ ալ ծաւալելով բազմաթիւ զոհեր ըրած է։

Զինուորական իշխանութիւնք՝ Սպարապետի դռնէն ղրկուած հրամանաց վրայ՝ զօրքեր ջոկեր կ'ընեն պատուհասը սահմանափակելու համար։ Վեց վաշտ զօրք յատկացած են այս ծառայութեան։

Քառանթինայի բժիշկ Տօքթոր Ծիծերէր Նէճէֆ կը գտնուի և իւր անձը վտանգի մէջ դնելով՝ հիւանդները կը դարմանէ և մաքրութեան հոգ կը տանի։ Ցաւալի է որ այս անձին ջանքերը կը յաջողին առաւել ընդարձակ ծաւալում չգտած՝ խեղդել այս սարսափելի համաճարակն, որոյ ձայնը շատ տարիներէ ի վեր դադրած էր լսուելէ Թուրքիոյ մէջ։

—

Վագըթ իւր այս առւուր թուով կ'առէ թէ որոշուեր է որ յառաջիկայ ամառուան միջոցին կայսերական նաւատորմը Պէշիկթաշի առջեւ չկենայ, այլ Պէշիկթաշի ծովուն բացերը կենայ, ուստի այս մասօք պէտք եղած հրամանները տրուած են։

—

Արքունի Թնդանօթարանին մէջ կատարուելիք ինչ ինչ գործողութեանց համար կառավարութիւնը Պ. Ճէյմս Մագլին Ամերիկացւոյն հետ կը բանակցի՝ նորա տնօրէնութիւնն իրեն յանձնելու նպատակաւ։

—

Պրուսայի կողմն հաստատեալ խալամ գաղթականաց ի նպաստ նախընթաց իրիկուն Անգղիական դեսպանատան մէջ տրուած նուագահանդէսէն, յորում 350ի չափ հրաւիրեալք ներկայ կը գտնուէին, 500 ոսկի հասոյթ գոյացած է։

—

Աղեքսանդրիայէն կը գրեն թէ երկու շաբաթ առաջ քրիստոնեայ տղայ մի կորսուեր է անդ, և տեղւոյն Յոյները կարծելով թէ Հրեայք գողցած են զայն Պասքայի տօնին, մեծապէս յուզուեր են, և տեղական իշխանութիւնը պարտաւորուեր է բարեկարգութիւնը պահպանելու համար զգուշութեան միջոցներ ձեռք առնուլ։

—

Այսօր [illegible] 3 վաշտ զօրք մեկնեցաւ ի Վօլոս։

—

Արքունի Իսմայիլ շոգենաւը դաշնի հրամաններով երէկ ճանբայ ելաւ մայրաքաղաքիս նաւահանգստէն։

—

Կ. Պոլսոյ և շրջակայից Օսմ. զօրաց ամսական մի վճարուեցաւ հինգշաբթի օրը։

—

Երկու Հելլէն հպատակներ հինգշաբթի գիշեր Ղալաթիա Քիւրէքճիներուն մէջ Զիւֆեր պէյի խանին վերի յարկը Կիրիտցի Թուրք վաճառականի մի սենեակը մտնելով կ'աշխատէին նորա դրամարկղը կոտրելու, որ 25,000 ոսկի կը պարունակէր։ Վաճառականն, որ ուրբաթ օրերն իւր սենեակը չէր բանար, երէկ առաւօտ պատճառաւ մի կը պարտաւորի սենեակը բանալ, և երբոր իւր բանալիովը դուռը կը բանայ, գողերը ներսէն դուրս յարձակելով փախչիլ կ'սկսին, բայց կը բռնուին, և լաւ մի գանակոծուելէ յետոյ ոստիկանութեան կը յանձնուին։

—

Երէկ իրիկուն ժամը մէկուկէսին միջոցները Կ. Պոլսոյ Սերաս–ոտղալը կոչուած փողոցին եռեւի կողմէն անյոստ պատանւոյ մի վերայ երեք հոգի կը յարձակին և ձեռքերն ու բերանը բռնելով, վրան գտնուած 70 ղրուշն ու ժամացոյցը կ'առնուն կը փախչին։

—

Ադրիանուպոլսոյ ոստիկանութեան գլուխ Անգղիացի Պլընթ գնդապետը Կ. Պոլիս կոչուեցաւ ոստիկանութեան կազմութեան վրայ խորհրդակցելու համար ձեռնհաս իշխանութեան հետ։

Թուրք լրագիրք կը ծանուցանեն թէ Անգղիացի գնդապետ Պէյքըր Զմիւռնիոյ, գնդապետ Շիլտամ Շամի, գնդապետ Պրիւեւ Հալէպի և գնդապետ Նորթըն (որ Պաղէշի ոստիկանութիւնը պիտի կազմէր) Տրապիզոնի ոստիկանութիւնը կազմելու պաշտօն առած են։

ԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Երէկ ազգային ժողովը գումարուեցաւ ի Ղալաթիա ընդ նախագահութեամբ Ս. Պատրիարք Հօր, և ատենապետութեամբ Յ. Մէրհէմ-դուլի էֆէնտիի։

Ժամ ութին ատեան բացուելով, նախընթաց նստին ատենագրութիւնը վաւերանալէ յետոյ, ներկայ Տնտեսական Խորհրդականին կողմէ ներկայացեալ Նախորդ վարչութեանց հաշուեցոյցերուն վերայ Համարակալութեան դիւանին տեղեկագիրը կարդացուելով, կարճ վիճաբանութենէ մի զկնի որոշուեցաւ յանձնարարել Ս. Պատրիարք Հօր, որ նախորդ վարչութեանց անդամներն հրաւիրելով, իրենց պաշտօնավարութեան ժամանակի եկամտից հաշուեցոյցն ստորագրել տայ, որպէս զի իրենց համարատուութեան պարտականութիւնը գոնէ մասամբ կատարած լինին։

Ցետոյ մայր դիւանն՝ ատենապետաց դիւանէն ստորագրեալ երկու առաջարկութիւն ներկայեց, որոց մին էր Ազգային ժողովոյ նստի օրն ուրբաթէն հինգշաբթիի փոխել, ուրբաթ օրը Բօսթայի օր լինելուն պատճառաւ, և փոխանակ կէս օրէն զկնի գումարելու՝ կէս օրէն երեք ժամ առաջ գումարել մինչեւ կէս օր։ Սոյն առաջարկութիւնն ընդունուեցաւ։

Երկրորդ առաջարկն էր՝ մայր դիւանին յանձնուելիք խնդրագիրք, [illegible] վերաբերեալ նամակներն, ազգային ժողովոյ բացումէն գոնէ երկու ժամ առաջ յանձնել դիւանին, որպէս զի ժամանակ ունենայ կարդալու և նոյա կարեւորութեան աստիճանն հասկնալով՝ ըստ այնմ գործածը տնօրինելու։ Սոյն առաջարկն ալ ընդունուեցաւ։

Ապա ժողովը օրակարգին անցնելով, Թաղային Մատակարարութեան ծրագրին ամփոփմանութիւն տուաւ, և նորա ամբողջութիւնն ընդունելով, յօդուած առ յօդուած քննութեան ձեռնարկեց, և մինչեւ եօթներորդ յօդուածն ընդունեց։

Ժամը 10 1/2ին ատեանը գոցուեցաւ յաջորդ նիստն ապրիլ 2 հինգշաբթի օրը գումարելու որոշմամբ։

—

Ատենապետաց և Դատախարակութեան միացեալ Դիւանները վաղը՝ կիրակի՝ ժամը 3ին Ղալաթիոյ կրթական խորհրդարանը պիտի գումարին՝ կրթական ծրագրին նախաքննութեան համար։

—

Մայրաքաղաքիս Անգղիական դեսպան Մ. Կոշէն չորեքշաբթի օրը Խասգիւղ Ս. Պատրիարքին այցելութեան գնաց, բայց Ն. Սրբազնութիւնն անդ չգտնելով, իւր այցետոմսը թողուց և մեկնեցաւ։

—

Լուր կը տրուի մեզ թէ Սամաթիոյ մէջ դարձեալ խռովութիւն սկսեր է տեղւոյն քարոզիչ Երեմիա Գաղատացւոյ առաջնորդ հռչակուելը Արիստակէս եպիսկոպոսի պատճառաւ, զոր ժողովրդեան մեծագոյն մասը չուզեր եղեր։ Կը յուսամք որ Ազգ. Վարչութիւնը կը փութայ արժան եղած միջոցները ձեռք առնուլ, որպէս զի դժբաղդաբար սովորական դարձած անհաճոյ դէպքերու նորանոր կրկնութեանց հանդիսատես չլինիմք։

—

Պէշիկթաշէի քարոզիչ Գեր. Եղիշէ վարդապետ Գաղանճեան, որ Տիարպէքիրի Առաջնորդական Տեղապահ անուանած էր, նախընթաց օրը մեկնեցաւ Կ. Պոլսէն։

—

Եգիպտոսէն Ազգային վարչութեան եկած գրութիւնք կը ծանուցանեն թէ Առաջնորդական Տեղապահ Տ. Սահակ Աւագ քահանայն՝ սիրալիր ընդունելութիւն գտեր է տեղւոյն ժողովրդէն, և իրեն առաջին գործ ըրեր է երեք չորս կուսակցութեանց բաժանեալ և կռիւք ու ատելութեամբ գրգռեալ ժողովուրդն հանդարտեցնել և միմեանց հետ հաշտեցնել։ Զայս ընելէ յետոյ՝ ժողովրդեան խնդրանօք մարտ 8ին կիրակի առաւօտուն Ս. Պատրիարքին կոնդակն հանդիսիւ կարդացուցեր է եկեղեցւոյն մէջ և իւր պաշտօնին վերաբերեալ գործոց ձեռնարկել սկսեր է։ Հետեւեալ օրը Քաղ. ժողովոյ Ատենապետին հետ Ալիէտինի պալատն երթալով Բարձր Խտիվին ներկայացեր է, որ դահլճին մէջ տեղը կանգնած ընդունեցեր է զայն, և ձեռքէն բռնելով մինչեւ իւր նստած տեղին քով թիկնաթոռ մի նստուցեր է։ Իսկ Տ. Սահակայ հետ ներկայացող չորս Ճիզվիթ եկեղեցականներն անկէ վար աթոռներ նստելու հրաւիրեր է։ Տ. Սահակ, Ս. Պատրիարք Հօր յանձնարարականը մատուցանելով, կէս ժամու չափ խօսակցեր է Խտիվին հետ, և յետոյ միմեանց ձեռք թօթուելով բաժնուեր են իրարմէ։

Այժմ Տ. Սահակ մտադիր է երեք ժողովոց կազմութեան ձեռնարկել, և կը յուսացուի որ պիտի կրնայ խաղաղութեամբ ի գլուխ հանել։

Լրագրոյս հանրածանօթ աշխատակից Գրասէր Ատոմ, որ Մասիսի մնայուն դադարումէն ի վեր ուրիշ լրագրի մէջ կը գրէր, վերստին անդամակցած է խմբագրութեանս, և յառաջիկայ երեքշաբթի օրէն սկսեալ պիտի շարունակէ գրել, գլխաւորապէս գրական, քննադատական, ընկերական և բարոյական նիւթոց վրայ։

—

Վիէննայի Մխիթարեան Ուխտէն Հ. Սերովբէ Վ. Տէրվիշեան բաղդատական լեզուագիտութեան (Ֆիլոլոժի Քոմփարէ) վրայ ընդարձակ աշխատութիւն մի ղրկած է մեզ՝ վերաբերութեամբ այն [illegible] Բառգիրքին, զոր, ինչպէս արդէն գոհութեամբ ծանուցած եմք, կը հրատարակէ Գեր. Տ. Յ. Հիւնքեարպէյէնտեան։ Այդ գրութիւնն յառաջիկայ շաբթու մէջ պիտի սկսիմք հրատարակել։

—

Կարինէն կը գրեն մեզ թէ տեղւոյն Ֆրանսական հիւպատոսը վերջերս ազգային վարժարաններն այցելելով սա վկայագիրը տուեր է.

«Պարտ անձին կը համարիմ և հաճոյք կ'զգամ յայտարարել թէ տեղւոյս Հայկական վարժարանաց ըրած այցելութիւնս ամենալաւ տպաւորութիւն ունեցաւ իմ վերայ։ Դասատուք մեծեռանդ և ուշադրութիւն կը ցուցնեն, և իրենց ուսուցման եղանակն անստգիւտ թուեցաւ ինձ թէ՛ մանկավարժական և թէ՛ ուսումնական նկատմամբ։ Սրահներն ընդարձակ և օդաւէտ են, և ինձ այնպէս թուեցաւ թէ տղայք առողջական ամենալաւ պայմանաց մէջ կը գտնուին։»

Կարին, 16 Մարտ 1881

Պատուաւոր Հիւպատոս Ֆրանսայի, որ Փոխ-Հիւպատոսի պաշտօն կը վարէ,
(Ստոր.) Ա. ԼԱՔՈՍԹ.

—

Մեր յառաջիկայ թուով պիտի հրատարակեմք լրագրոյս հանրածանօթ Թղթակից Ռ–ին–ի մի երկրորդ տեղեկագիրը վերաբերութեամբ իւր օգտաշատ ուղեւորութեան ի Բարձր Հայս։

—

Կը լսեմք թէ ազգային տպագրիչ Տնտեսեան էֆէնտին ոստիկանութեան կողմէ ուղուեր է, ազգային երգարաններ տպելուն համար։

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Փարիզի Աժանս Հավասի Պէրլինէն հրատարակած մի հեռագիրը Կ· Պոլսոյ բանակցութեանց վրայ հետեւեալ տեղեկութիւնը կը տայ։

Կրետէ կղզին Յունաստանի թողլու խնդիրն, որ Թուրքօ-Հիլլենական վէճին խաղաղական լուծման նպատակն ունէր, ընդհակառակն գործը կը դժուարացնէ։ Կրետէն թողլու գաղափարը Պիսմարք իշխանին կողմէն Եւրոպական դիւանագիտութեան հաղորդուած էր, սակայն կարծեմք՝ այն փոխարինութեանց առաջարկն, որուն առաջին գործադրութիւնն է Կրետէ, Բեդըրսպուրկի արքունեաց կը վերաբերի։

Այս նկատմամբ անցեալ փետրուարի մէջ բանակցութիւնք տեղի ունեցան, և 15 օր առաջ տէրութիւնք համաձայնած էին այդ թողման սկզբունքն ընդունելու։ Միայն տէրութիւն մի՝ Անգղիա՝ դէմ էր, և մինչ դէմ եղած էր Յունաստանի Կրետէ գրաւելուն։ Պէրլինի վեհաժողովին մէջ Յունաստանի լիազօրք՝ Պ· Տէլիանի և Պ· Պրայիլա՝ Կրետէ կղզին իրենց երկրին պահանջմանց մէջ դրած էին։ Ֆրանսայի առաջին լիազօր Պ· Վատինկթոն, որ մասնաւորապէս Յունաստանի դատը ձեռքն առած էր, այս նիւթիս վրայ բազմաթիւ խօսակցութիւններ ունեցաւ Եւրոպական միւս լիազօրաց հետ։ Լորտ Պիքոնսֆիլտ և Սալիսպուրի սաստիկ դէմ էին նմա, և վերջապէս Պ· Վատինկթոն պարտաւորեցաւ խորհուրդ տալ Յունաստանի լիազօրաց, որ Կրետէն պահանջելէ ետ կենան։ Անգղիոյ այս ընթացից հակառակ՝ Թագուհւոյն կառավարութիւնն երկու երեք շաբաթ առաջ Կրետէ կղզին Յունաստանի հետ միացնելու հաւանութիւն տուաւ, եթէ միւս տէրութիւնք և շահ ունեցող երկու կողմերն ալ ընդունին զայն։ Նշանակութեան արժանի է որ Պ· [illegible] վարութիւնն այս նկատմամբ զիջում կ՚ընէր միւս տէրութեանց։ Պ· Կոշէնի ի Պէրլին և ի Վիեննա ուղեւորութենէն առաջ, Պ· Կլատսթոն Պ· Պիսմարքի դիմելով խնդրած էր որ գործնական միջոց մի ցուցնէ տէրութեանց՝ Թուրքօ—Հելլենական խնդիրը լուծելու։ Պ· Պիսմարք ծանուցած էր թէ Գերմանիա այս խնդրոյս մէջ ամենէն նուազ շահ ունէր· սակայն երբ միւս տէրութիւնք Անգղիոյ հետ միանալով խնդրեցին որպէս զի Գերմանիա խաղաղական լուծման աշխատի, Բ· Դուռն զգալով որ Անգղիա Կրետէ կղզին թողլու տրամադիր չէ այնչափ, երկու ծրագիր ներկայեց· կամ Կրետէ և Թեսաղիոյ մէջ կար մի հող տալ մինչև Պէնէոսի հովիտը, կամ ամբողջ Թեսաղիա առանց Կրետէի։ Գերմանիոյ դեսպանն առաջին եղանակն ընդունեց, և միւս դեսպանք նորա հետ միացան, միայն Պ· Կոշէն պնդեց որ Թեսաղիա, Բրէվէզա և Եպիրոսի մի մասը տրուի՝ առանց Կրետէի։ Խնդիրը տակաւին լուծուած չէր, բայց այս խնդրոյս վրայ դեսպանաց համաձայնութիւնը խզուած էր, թէպէտև կը կարծուի որ այս անհամաձայնութիւնն առժամեայ է։ Պ· Կոշէն նոր հրահանգ պիտի ստանայ եղեր Եւրոպայէն՝ Կրետէի նկատմամբ։ Այս առաջին փանդէն յետոյ՝ կը մնայ այդ եղանակն Յունաստանի ընդունել տալու և հողերն յանձնելու դժուարութիւնը։ Բայց առայժմ խնդրոյն տեսական մասն իսկ լուծուած չէ դեռ։ Բ· Դուռն իւր վերջնական առաջարկութիւնները ներկայած է տէրութեանց դեսպաններուն, որք հրահանգի կ՚սպասեն իրենց կառավարութիւններէն։ Եթէ Թուրքիա կարենայ Եւրոպիոյ հետ համաձայնիլ, կը մնայ համաձայնեցնել զՅունաստան Եւրոպիոյ հետ, որ ըստ Թայմզի, շատ դժուար չէ։

ՍԵԲԱՍՏԻԱ

Սեբաստիայէն դառն գանգատներ կը գրուին մեզ տեղւոյն ազգային վարչութեան յետադիմական ընթացքին դէմ։ Արդէն, մի քանի ամիս առաջ, Սեբաստիոյ կրթական վիճակագրոյն հրատարակումն այդ քաղաքին յառաջդիմութեան նըկատմամբ ընդհանրապէս գոյացեալ համոզումը բաւական խախտած էր։ Սեբաստիա Օսմանեան տէրութեան բոլոր Ասիական երկիրներուն մէջ առաջին կարգի քաղաքաց կարգն է· իւր աշխարհագրական և կառավարական դիրքը, վաճառականութիւնն և բնակչաց բազմութիւնն ընդարձակ կարեւորութիւն մի կը տան Սեբաստիոյ։ Մեզ՝ Հայոցս՝ համար ևս մեծ կարեւորութիւն ունի, քանի որ, ուրիշ ամեն նըկատումներէ զատ, լոկ քաղաքը 17,000 Հայոց հայրենիքն է, որք Արեւելեան մի քանի գաւառաց անկանոն վիճակէն ըստ բաւականին զերծ վիճակի մի տակ գտնուելով, մեծագոյն դիւրութիւններ ունին յառաջդիմելու նիւթապէս և բարոյապէս։ Պէտք է նաեւ դիտել թէ Սեբաստիա բոլորովին զուրկ չէ այն նոր տարրէն, որոյ գոյութիւնն Հայաբնակ գաւառաց վերածնութեան անհրաժեշտ պայմաններէն մին կը համարէինք. զի Սեբաստիոյ մէջ կան ուսումնասէր և ուսումնական ազգայինք,— մանաւանդ Նորսերընդեան մէջ,— որք, վարչական մի բարւոք ուղղութեամբ, կրնան թերեւս հզօրապէս օժանդակել տեղական բարւոքման ու յառաջդիմութեան փրկարար գործին։

Բայց, հակառակ այս ամեն առաւելութեանց, Սեբաստիոյ Հայ հասարակութիւնն յառաջդիմութեան բաղձացեալ աստիճանը չը ներկայեր։ Այս դիտողութիւնն Հայաստանի այլ և այլ կեդրոններուն համար ևս կրնամք ընել· բայց ամեն ազգասէր Հայ իրաւունք ունի խստապահանջ լինելու Սեբաստացւոց մասին, քանի որ սոքա ան[illegible] մէջ կը գտնուին։ Տ· Նազարէթ Սթամպոլցեանցի մանրամասն տեղեկագրոյն մէջ ևս, զոր, չ՚մոռնամք յիշելու, ո՛չ ոք փորձեց հերքելու, ուշադիր ընթերցող մի կրնար արդէն տեսնել թէ Սեբաստիոյ քաղաքին և շրջակայից Հայ ժողովուրդը ժամանակիս պահանջմանց համաձայն կացութեան մի մէջ դնելու համար եղած ձեռնարկութիւնք ամենամեծ մասամբ անհատական նախաձեռնութեան արդիւնք են եղեր։ Յայտնի կը տեսնուի ուրեմն թէ ազգային յառաջդիմութեան գործը Սեբաստիոյ մէջ չըստանար այն վարչական ուղղութիւնն, որումի հարկէ կը կարօտի կատարեալ լինելու համար։ Սեբաստիայէն փետր· 10/22 թուով մեզ դրկուած թղթակցութեան մի մէջ կը կարդամք թէ տեղւոյն Ազգային վարչութիւնը կը կարծէ եղեր թէ անձնական մի քանի խնդիրներ և վէճեր լուծելով իւր պարտականութեանց կատարման [illegible] կէտն հասած կը լինի· ժողովուրդը չ՚կըրնար եղեր վարչութեան արարքը քննել· սա, ըստ մեր թղթակցին տեղեկութեան, "այսօր կ՚աշխատի ազգային ընկերութիւնները կնելու, վաղը կը ջանայ փակել վարժարաններն ու լսարանները, խափանել թատրոններն, ... Սեբաստիոյ Ազգային վարչութիւնը միապետական սկզբամբք կը վարի, և դարձեալ կը կարծէ թէ Սահմանադրութիւնն ի գործ կը դնէ։"

Մեք յօժարակամ կ՚ենթադրեմք թէ մեր թղթակիցն, որոյ սակայն ճշմարտախօսութեան և ընտիր զգացմանց վրայ կատարեալ վստահութիւն ունիմք, չափազանցած է իւր երկիւղները, գրելով ի հարկէ այն բնական դժգոհութեամբ զոր մի ազգասէր Սեբաստացի անշուշտ կըզգայ անմխիթարելի վիճակի մի մէջ տեսնելով իւր հայրենիքն։ Իրողութիւնն այս է սակայն որ Սեբաստիոյ Հայ ժողովրդեան ամենամեծ մասըն այս նկատմամբ համակարծիք լինել կը թուի մեր թղթակցին, քանի որ այժմ հանրագիր մի կ՚ստորագրեն, զոր մտադիր են մատուցանել տեղւոյն Ազգ· վարչութեան, և որ ո՛չ այլ ինչ է, բայց եթէ բողոք մի սորա անտարբերութեան դէմ ի մասին յառաջդիմական ձեռնարկներու։ Այդ հանրագրոյն պատճէնն ի ստորև կը տեսնուի։ Այս ժողովրդային գրութիւնն արժանի է ո՛չ միայն տեղւոյն ազգային իշխանութեան, այլ և կեդրոնական վարչութեան ուշադրութեան, որ Սեբաստիոյ Գիր· Առաջնորդին մայրաքաղաքիս մէջ ներկայութենէն օգուտ քաղելով, կրնայ համաձայնիլ պէտք եղած միջոցներուն վրայ, որովք կարելի է գոհացումն տալ ժողովրդեան արդար գանգատանաց։ Պէտք չ՚կայ նոր քարոզ մի կարդալու այն պարտականութեան մասին, զոր Ազգային Պատրիարքարանն ունի ժամանակին ի նկատ առնելու գաւառական "խնդիրներն", և իրօք խընդիր մի չեղած՝ կարգադրութիւն տալու նոցա։ Սեբաստիոյ մէջ արդէն "քաղաքային" խնդիրներ առաւելօքն ունէինք, և դեռ ունիմք. հարկ չէ ճշմարտապէս ազգային խնդիր մ՚ալ աւելցնել նոցա վրայ։ Ժողովրդեան գանգատները պէտք է քննել, և քանի որ նիւթական անհնարութիւն չկայ, գոհացում տալ նոցա։ Եթէ տեղւոյն Ազգային վարչութիւնն իրօք գանգատելի հանգամանք մի կը ներկայէ, հաւանական չէ որ մեծ կարեւորութիւն տայ այս բողոքներուն, որք իրեն դէմ ուղղեալ են արդէն։ Բայց Սեբաստիոյ պէս մեծ վիճակ մի պէտք չէ որ ընդ երկար զոհ լինի ներքին պառակտմանց և վարչական անհոգութեանց։ Ազգային կեդրոնական վարչութիւնն ևս իւր կարողութեան չափով պարտի օգնել կեցած դժուարութեանց բարձման. և այս մասին մեր թղթակիցն իրաւունք ունի դիտելու իւր վերջնական նամակին մէջ թէ, "Եթէ Ազգային կեդրոնական վարչութիւնը կը փափաքի դառնացեալ Հայոց լուսա[illegible] թիւն տալ գաւառաց, և նոցա սատարէ դէպ ի կրթական առաջնորդող վիճակն իւր ուսումնասիրութեան նիւթ ընէ· ապա թէ ո՛չ, այս ընթացքով թո՛ղ լուայ իւր ձեռքը շատ Հայաբնակ գաւառներէ, որք եթէ քիչ մ՚եւս շարունակեն ներկայ կացութեան մէջ, հաւաստի թո՛ղ լինի որ պիտի կորնչին ազգերը կըլանող աշխարհակալութեան մէջ։"

Այս անկեղծ ազդարարութիւնը մեր կողմէ բացատրութեան կամ ընդլայնման պէտք չունի։

ԲԻՒԶԱՆԴ·

ՊԱՏՃԷՆ ՀԱՆՐԱԳՐՈՅՆ

Գերաշնորհ Գեր—Նախագահ և Մեծ· Տեարք անդամք Գաւառ· Երեսփ· Ժողովոյ Սեբաստիոյ·

Տեա՛րք·

Մինչդեռ ժամանակն և ներկայ գործերն կը պահանջեն որ շարժում և կենդանութիւն անհրաժեշտ լինին այն ամեն վայրերն ուր կը գտնուին Հայութեան անհատները, և մինչդեռ այս նպաստաւոր և օգտակար պահանջին կը պատասխանեն Հայաբնակ գաւառներէն շատեր, մեր գաւառը՝ Սեբաստիա, փոխանակ ազգային լաւագոյն վիճակ մը ունենալու, կեցածն ու հետզհետէ փանդի կ՚ենթարկէ, և օր ըստ օրէ իւր ազգային բոլոր հաստատութիւնք անշքանալու կը հակամիտին։ Սեբաստիա՝ որ 10-15 տարի առաջ մինախանձելի և յառաջադէմ վիճակ ունէր բոլոր Հայկական գաւառաց մէջ, այսօր գրեթէ բոլորէն ալ ետ մնացած է, և, նոյն պակասութիւնը կրնամք վերագրել ժամանակէ մի ասդի միմեանց յաջորդող տեղւոյս վարչութեանց յուլ և թիւր ընթացից։

Տեա՛րք, վիճակիս բոլոր հաստատութիւնք (Ժողովք, խորհուրդք, վանք, եկեղեցիք, ևն) երբեք հաշիւ տուած չեն ազգին և ժողովրդեան, և ո՛չ ալ իւրեանց գործողութեանց մի նշանախեցն անդամ հրապարակաւ ծանուցած են, այլ քմահաճ կերպով իրենց կամաց [illegible] համեմատ միայն շարժել սովոր են հակառակ Ազգային Սահմանադրութեան և նորա ոգւոյն և սկզբանց։

Նմանապէս վիճակիս բոլոր Հայ վարժարաններն (ի քաղաքիս և ի գիւղօրէս), որոց վրայ միայն կեդրոնացած են Սեբաստիոյ Հայ ժողովրդեան բոլոր բարձր յոյսերը, խիստ տխուր մի վիճակ ունին։ Անոնց մէջ ազէտ և շահամոլ հոգաբարձուներ մուտ գտած և զայնս իրենց կրից ու շահուն խաղալիկ ըրած են։

Կրթութեան համար շարունակ ստակ կը հաւաքուի, թոշակ կը պահանջուի աշակերտներէն, բայց կրթական անմխիթարելի կացութիւնն ո՛ւր որ էր՝ հոն է դարձեալ ի մեծ ցաւ Հայ ժողովրդեանս։ Ամեն օր, արևուն ծագման հետ նորանոր ծրագրեր, դրութիւններ, դասատուներ, և դասագրքեր կ՚երեւան և արևուն հետ կ՚աներևութանան շնորհիւ անտարբեր և ապօրէն դրից Ազգ· Գաւառական վարչութեան քաղաքիս։

Հակառակ սոյն ախտաբեր կացութեան, Երեսփոխանական Ժողովդ ալ կարծեմք առաւել կարեւորութիւն կ՚ընծայէ երկրորդական քան կենսական խնդրոց, չարաչար գործածելով ժողովրդեանս վստահութիւնը, զոր յայտնած եմք մեր քուէով։

Արդ, թուելով զասոնք, Պատկառելի ժողովդ ուշադրութեանը կը յանձնեմք հետեւեալ երկու կարևոր խնդիրները։

Ա· — Անկողմնակալ արհեստաւորներէ և հաշուագէտ ազգայիններէ մի յանձնաժողով կազմել բոլոր ազգային հաստատութեանց հաշիւներն առնելու և զայնս լաւագոյն վիճակի մը վերածելու։

Բ· — Վիճակիս կրթական խնդ[illegible] ծոյ գիտակ և ազգասէր անձանց յանձնել, բոլոր վարժարանները հիմնապէս բարեքելու և ժամանակիս յարմար ուղղութիւն մը տալու։

Իսկ եթէ կարևորութիւն չ՚տայ Պատ· Ժողովդ՝ ժողովրդեանս ներկայ իրաւացի խնդրանաց, այն ատեն իրաւունք պիտի տայ մեզ որ՝ մեր գիտցած և ճանչցած միջոցներով գոհացընենք մեր արդար պահանջումները։

Ի դիմաց
Հայ ժողովրդեան Սեբաստիոյ

1881 փետր· 3
Սեբաստիա

ՊԱՐԶԱՍԷՐ ՀԱՅՈՒՀԻՔ

Կոստանդնուպոլսոյ մի անկիւնն ընկերութիւն մի կայ, որոյ անունը խիստ քիչ անգամ կը լսուի, և որ նախապատիւ կը համարի գործել լուռ մնջիկ, քան թէ ի ձայն փողոյ և թմբկի ծանուցանել թէ [illegible]։ ՊԱՐԶԱՍԷՐ ՀԱՅՈՒՀԵԱՑ ընկերութիւնն, որոյ մի կարեւոր Յայտարարութիւնն հրատարակեցինք մեր վերջին թերթով, իրօք պարզասէր է, և չախորժիր այն պճնասիրութենէն, որ մի քանի ընկերութեանց յատկանիշը լինել կը թուի։ Չափազանց համեստութեամբ և զարմանալի պարզասիրութեամբ մի, հրապարակային թերթերու մէջ ամեն շաբթու սիւնակներ չ՚լնուր հասարակութեան ուշադրութիւնն առ ինքն ձգելու համար։ Եւ սակայն ազգին պէտք ունեցած ներքին ամենակարեւոր բարենորոգումներէն միոյն ձեռնարկած է, զոր ի գլուխ հանելու կը մտնէ իւր բոլոր ճգունք։ Դառն փորձերը շատ տեսած եմք, և ժամանակ է խոստովանելու, հռչակելու և յամառ պճնասիրաց և նորասիրաց հասկցնելու թէ նորասիրութիւնն ու պճնասիրութիւնը, ձեռք ձեռքի տուած, կը կործանե՛ն մեր ընտանիքները։ Նախ, ապագայ պճնասէր և նորամոլ ամուսիններ ունենալու երկիւղն ամուսնութեանց նուազելուն գլխաւոր պատճառներէն մին է։ Կարդա՛մք ԱՄՈՒՏՈՒՆԻՒ գիրքն (1) և շատ բաներ պիտի սովրիմք այս նկատմամբ, Եթէ 15 տարի առաջ Կ· Պոլսոյ Հայ հասարակութեան մէջ 750 ամուսնութիւնք կատարուեր են մի տարուան միջոցին, իսկ վերջերս միայն 350 ամուսնութիւնք, պատճառն ո՛չ ժողովրդեան նուազիլն, ո՛չ ալ ճշդիւ խօսելով, աղքատութեան աւելնալն է, այլ բարուց ընդհանուր ապականութիւնն է, որոյ վրայ անցեալ օր ուշադրութիւն կը հրաւիրէինք, և երկրորդ, կանացի ծախուց մեծագոյն համեմատութիւններ ստանալն, որ բնականաբար կը կասեցնէ յօժարամիտ բայց դժբաղդաբար միջին կարողութեան տէր երիտասարդները։ Կանայք և օրիորդք քա՛նի աւելցունեն պճնասիրութիւնն, ամուսնացող երիտասարդաց թիւն ալ նոյնքան կը նուազի· կամ օժիտներու ([illegible]) պահանջումներն համեմատապէս աւելնալով, այն օրիորդք՝ որք չեն կրնար վճարել, կը պարտաւորին տունը մնալ։ Արդ, ամուսնութեանց նուազելուն ուղղակի հետեւանքն է, ի մէջ այլոց, բարուց մեծագոյն ապականութիւն մի։ Պարզասէր Հայուհեաց ընկերութիւնը կ՚աշխատի պարզասիրութեան ոգին մտցունել մեր ընտանեաց մէջ, և յայտ օգտակար ծառայութիւն մի կը մատուցանէ, քանի որ այս կերպիւ դարման կը տանի այն բազմազան չարեաց, որք այդ պարսաւելի սովորութեան հետեւանքն են։ Պճնասիրութեան և նորամոլութեան մի ուրիշ գէշ արդիւնքն ևս սա է որ արդէն կազմեալ ընտանեաց մէջ բարոյական և նիւթական ամեն հաւասարակշռութիւն կը կորսնցնէ, և ընտանեկան անհամաձայն վէճերէ զատ, սնանկական անտեղութիւններ յառաջ կը բերէ։ Պճնասէր կանայք ընդհանրապէս նաեւ անխիղճ [illegible] են, և իրենց չափազանց պահանջումներն, որք, եթէ կատարուէին, իրենց ամուսիններուն [illegible] հիմն ի վեր տապալելու բաւական կը լինէին, չ՚կատարուած ժամանակ ալ ամուսնական աւերութեան պատճառ կը լինին։ Այսպիսի պատճառներով է ահա որ ամուսնացեալ երիտասարդք խնդումերես չեն լինիր շատ անգամ, և կը վհատեցնեն իրենց այն ընկերներն, որք թերեւս տրամադիր լինէին ամուսնանալու, բայց տեսնելով որ ամուսնական երջանկութեան վրայ գրուածները լոկ խօսք են, և թէ, գործնականապէս մի ճշմարիտ բեռ է դա, որոյ ներքև կարելի է իսկ ընկճիլ, կը խորշին ամուսնութենէ, իբրև աններելի թեթևամտութենէ մի։ Բայց եթէ Հայուհիք ընդհանրապէս պարզասէր լինէին, յայտնի է որ այն նիւթական դժուարութիւնք, որք երբեմն միակ արգելք կը լինին ամուսնութեանց, իսկոյն կը վերնային։ Արդ, գիտեմք թէ պարզասիրութիւն և վայելչասիրութիւն անհաշտ թշնամիներ չեն· գիտեմք որ ճշմարիտ վայելչասիրութիւնը պարզասիրութեան մէջ է· գիտեմք նաև թէ պճնասէր Հայուհիք եւրոպուհեաց նմանիլ ուզելով, նոցա մի աննախանձելի կողմն եեթ կ՚ընդօրինակեն։ Ուստի, գոհ եմք տեսնելով որ վերջապէս մեր ազգին մէջ կը գտնուի կազմակերպեալ Մարմին մի, որ իրեն յատուկ պաշտօն սահմանած է մաքառիլ պճնասիրութեան դէմ, և պարզասիրական ըղձացումներ և գաղափարներ տարածել ազգիս գեղեցիկ սեռին մէջ։

Եւ իրօք, վերցունե՛մք պճնասիրութիւնն, յանուն ընտանեաց սիրոյն, որոց գլխաւոր թշնամին եղած է· վերցունե՛մք պճնասիրութիւնն, յանուն ազգասիրութեան, զոր նե· — ահա ազգը կը կործանի, իւր հարստութիւնը զո՛հ կ՚երթան ամեն տեսակ չարեաց, և մեզ աւելի կը վայլէ սգոյ հագուստներով ծածկել մեր

(1)· Մոլլ-Բեան Ժ· Զուպէրը։

մերկութիւնը, քան թէ չքեղ չորերու կտորուանքով արուեստական գեղ պարզել փարթամութեան, և . . . ունայնամտութեան ։

Վերցունե՛մք պճնասիրութիւնն, իգական թէ արական. վերցունեմք զայն՝ պարահանդէսներու հետ, որոց մէջ միայն նշանակութիւն կըրնայ ունենալ . . . ։

Իրաւ է որ այն ընկերութիւնն, որ դարման տանելու կոչուած է այդ ընտանեկան և ընկերական չարիքին, այն ընկերութիւնը՝ Պարզասէր Հայուհեաց Ընկերութիւնը՝ տկար է, թերի է իւր կազմութեան մէջ, և անզօր են իւր քայլերն և իւր ձայնն՝ որ հազիւ լսելի կը լինի։ Իրաւ է որ շատ հակառակորդներ ունի ամեն կարգի և ամեն աստիճանի Հայուհեաց մէջ, և իրաւ է որ իւր կրած ծանր ընդդիմութիւնը պարտաւորած է զինք չափաւորել իւր հիմնադիրն, որով այսուհետեւ պարզասիրական ոգւով զգեստուց և գլխարկաց յատուկ ձեւեր սահմանելու չաշխատի, այլ ընդհանրապէս լոկ պարզասիրութիւնը պարտաւորիչ պիտի անէ իւր անդամուհեաց համար ։ Բայց ամեն օգտակար կազմակերպութիւն ճիշդ այսպէս տկար եղած է ի սկզբան, և ճիշդ իւր տկարութիւնն է որ ամենէն աւելի մեր համակրութիւնը կը հրաւիրէ, և անշուշտ ամեն ողջամիտ ազգայնոց համակրութիւնը պիտի հրաւիրէ, Պարզասէր Հայուհեաց Ընկերութեան վրայ ։

Կը յուսամք որ այս ջերմ համակրութիւնը բաղում պարագայից մէջ իւր գործնական արդիւնքներն ևս պիտի ունենայ, և Պարզասէր Հայուհեաց ազգօգուտ Ընկերութիւնն այսուհետեւ աւելի մեծ թըւով անդամուհիներ, բաժանորդներ, նուիրատուներ և քաջալերողներ պիտի ունենայ ։

Ու այժմ, մեր ձայնն ու մեր քուէն Պարզասէր Հայուհեաց կողմն են, որոյ դատին ոյժ տալ մեր լաւագոյն պարտականութիւններէն մին պիտի լինի այսուհետեւ ։

ԲԻՒԶԱՆԴ.

ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ի ՌՈՒՍԻՈՅ

(Յարաբերութիւնք Ռուսահայոց և Թուրքահայոց. — Աղեքսանդր Բ. կայսեր մահը. — Ռուսական Հայաստան. — Ընդհանուր տեղեկութիւնք ի Ռուսահայոց.)

Տփղիս, 5 մարտի 1881.

Հայ ազգութեան մի այսպիսի դըրութեան ժամանակ, անհրաժեշտ է որ ազգի բոլոր մասերը լինին միմեանց հետ հաղորդակցութեան մէջ և ըստ ամենայնի ծանօթ լինին միմեանց վիճակին ։ Իսկ Կ. Պօլիսը և Տփղիսը, ուր կենդրոնանում է ազգի մտաւոր և բարոյական ոյժը, պիտի միմեանց հետ լինին սերտ յարաբերութեանց մէջ միմեանց դրութեան լաւ տեղեակ գոլով ։ Մեր պարբերական թերթերի շնորհիւ, մեր Տաճկաստանի եղբարց՝ մանաւանդ Կ. Պօլսի ազգայինների վերայ՝ լաւ տեղեկութիւններ ունինք մենք Ռուսաստանցիներս ։ Թողնելով մի կողմ թէ այդ տեղեկութիւնները լաւ թէ վատ են, կ'ասեմ որ շատ ցաւալի է որ դուք Ձեր կողմից չունիք կարեւոր տեղեկութիւններ մեզ Ռուսաստանցիներիս վերայ ։ Հարկաւոր էր որ մէկը, որի թէ ժամանակը և թէ հանգամանքները ներում են՝ թղթակցէր տեղիդ պարբերական թերթերից մինին, բայց, տարաբաղդաբար, այդ կողմից բոլորը լուռ են ։ Այժմ ես, ինձ վերայ առանձնացի այդ պաշտօնը, թէև ժամանակն շատ սուղ է, և կը հաղորդեմ ձեզ նշանաւոր հարցերի մասին ըստ կարգին և կը ջանամ ձեզ ծանօթացնել Ռուսաստանի Հայերի հետ ամենայն կողմից ։

Յոյս ունիմ որ ազգօգուտ «Մասիս»ը կը հիւրընկալէ իմ գրութիւններս իւր էջերի մէջ ։

* * *

Ցաւալի է, որ առաջին նամակս ըսկըսում եմ տխուր տեղեկութիւններով ։ Ամբողջ Ռուսաստանը այժմ գտնվում է սգոյ և տրտմութեան մէջ, զրկուած լինելով սիրուած Խնամակալից ։ Նախախնամութիւնը կանչեց իւր մօտ Ռուսաստանի Ինքնակալին՝ Աղեքսանդր Բ.ին ։ Գոյութիւն չունի այլ ևս այն մարդը, որ ամբողջ քսան և վեց տարի աշխատեց իւր հայրենիքի և հպատակների մասին, և կատարեց այնքան գործեր, որոնք պատմութեան մէջ պիտի փառաւորեն նորա յիշատակը, և որը չի կարող կատարել մի ուրիշը, շատ երկար ժամանակամիջոցում ։ Սրբապիղծ չարագործները, որ կամենում են խախտել թէ՛ տէրութեան և թէ՛ հասարակական կազմակերպութեան հիմքը, վերջապէս վերջ տուին Նորա թանկագին կեանքին, և մեռաւ Ռուսաստանի Նեցուկը ։ Մեռաւ այն մարդը, որ բացի իւր հպատակներից՝ շատ բարութիւն է արել և ուրիշ ազգերի համար ։ Ռուսաստանի ժողովուրդը իւր տըրտմութեան ժամանակ շտապեց ցոյց տալու իւր հաւատարմութիւնը իւր նոր Ինքնակալին, որ բազմեցաւ Ռուսիոյ գահի վերայ ։ Ամենայն կողմից շտապում են տալ հաւատարմութեան երդումն Նոր Կայսր Աղեքսանդր Գ.ին ։ Տփղիսի ժողովուրդը ևս շտապեց ցոյց տալ իւր հաւատարմութիւնը ։ Մարտի 2ին բոլոր եկեղեցիներին իրանց հաւատացեալներին երդմնեցուցին. Հայ հասարակութիւնն ալ փութաց կատարել իւր պարտքը. Ներկայ էին նշանաւոր Հայ անձինք. մաղթանքներ կատարելուց յետոյ բոլորեքեանք ստորագրում էին իրանց անունները և կոչումը ։ Լրագիրները լի են զանազան մանրամասնութիւններով ։ Չարագործներից մինը կալանաւորուած է, անունը Ռուսակով, քսան և ինն տարեկան. ուսել է միջնակարգ ուսումնարանում ։ Սորա ընկերակիցների հետքը գտել են ։ Կայսրը երբ զօրահանդէսից դառնում է եղել կառքով, արձակել են մի ռումբ, որը փչացրել է կառքը, իսկ երկրորդ ռումբը ծանր վիրաւորել է կայսեր, որ պալատը հասնելուց յետոյ հոգին աւանդում է ։ Թաղումը տեղի կունենայ մահուանից երեք շաբաթ յետոյ. — մարմինը զմռսած է ։ Այս անգամ սորա մասին այսքանը. մանրամասնութիւնները այլ անգամ ։

* * *

Վարդանանց տօնի կատարումը ձեզ մօտ, և այն բոլոր դէպքերը շատերի ուշքը լարեցին ։ Ռուսաստանի Հայոց մէջ վերջին տարիները սկսում է այս տօնը շքեղ և լաւ կատարուիլ. ամենայն ուսումնարաններում սկսում են տօնել այդ յիշատակը ։ Տփխիսում այդ տօնը շքեղ կերպով կատարեցին Ներսիսեան և Գայիանեան ուսումնարանները. Ներկայ էին մեծ բազմութիւն հասարակութեան. եղան ճառախօսութիւններ, երգուեցան երգեր ։ Գայիանեան ուսումնարանում ազդու կերպով խօսեց ձեզ լաւ յայտնի Ամբրոսիոս Վ. Ռուբինեանը. այդ մարդը մեզ յայտնի մի կողմից իբրև լաւ խօսող, նորա քարոզները եկեղեցիներում մեծ բազմութիւն են գրաւում ։ Նոյն ժամանակ խօսեց և Վանեցի վարդապետ Մեսրովը, որ խօսեց շատ լաւ ի Ներսիսեան ուսումնարանի տարեդարձի օրը. եթէ ձեր վարդապետները բոլորը այդպէս խօսողներ են, այդ կողմից դուք բաղդաւոր էք (1). մեր եկեղեցականները այդ կողմից ամենայետին աստիճանի վերայ են ։ Ոչ մինը, տեղական հոգեւորականներից իրան պարտք չէ համարում քարոզել, խօսիլ. և սխալուած չենք լինիլ, եթէ ասենք, որ չեն կարող խօսիլ . . . ։ Մեր հոգեւորականների մասին մենք ուրիշ անգամ մանրամասն կը խօսինք ։ Մեծ յոյս ունինք որ ապագայում Հայ հասարակութիւնը Վարդանանց տօնին աւելի շքեղութիւն կը տայ, իւր ներկայութեամբ և զանազան ցոյցերով ։ Այս կողմից մենք աղատ ենք ։

* * *

Ամբրոսիոսի վերայ խօսք եկաւ, աւելորդ չենք համարում մի քանի խօսք ասել ։ Ձեզ վաղուց յայտնի է թէ այդ մարդը ինչ նպատակաւ է գտնվում Ռուսաստանում ։ Գտնել դրամական միջոցներ հանգանակութեամբ և բանալ մի երկրագործական ուսումնարան Հայաստանում. — ահա՛ Ամբրոսիոսի նպատակը ։ Ռուբինեանը մի ժամանակ մեծ ընդունելութիւն գտաւ, նորա ճարտար լեզուն նրան մեծ յաջողութիւն տուեց. բայց մի ժամանակ լրագրներում կասկածանքներ երևացին, և թէպէտ առաջուայ յաջողութիւնը կորաւ, բայց և այնպէս նա հաւաքած ունի մի նշանաւոր գումար ։ Չգիտենք թէ ինչքան հաստատ է Ամբրոսիոսի միտքը, և ո՛րքան աշխատում է իրագործել այդ գործը, բայց այս կասենք որ մինչև այժմ ոչինչ գործ չէ արել և մօտ էլ չէ անելու ։ Փողերը ի զուր տեղը պահել, երբ ազգը կարիք ունի, դա ոչինչ նըշանակութիւն չունի. ազգի տուած փողերը պէտք է գործադրուին նորա պէտքերի համար ։ Մի և նոյն է թէ որ ձեռքով կը գործադրուի, միայն թէ լաւ գործադրուի, ուստի և մենք աւելորդ չենք համարում առաջարկել Արժանապատիւ Հ. Ամբրոսիոսին, որ նա յանձնէ այդ փողերը Միացեալ Ընկերութեան, և պայման դնէ որ այդ Ընկերութիւնը բաց անէ երկրագործական ուսումնարան, Ռուբինեան անունով, և այն նախագծով, որ ինքը կը տայ ։ Մենք այն ժամանակ ևս այդ ուսումնարանի գոյութիւնը կը վերաբերենք Ռուբինեանին, բայց Միացեալ Ընկերութիւնն իբրև աւելի գործին տեղեակ, յարմար միջոցներով այդ գործը լաւ, առաջ կը տանէ և գոյութիւնն ու լաւ ուղղութիւնն ապահովուած կը լինի ։

Գուցէ որ մեր առաջարկութիւնը խորթ կը թուի Հ. Ամբրոսիոսին, բայց հարցը շատ պարզ կարող է լինել, եթէ դատողութեան տակ ընկնի, ոչինչ կարիք չկայ գործը յետաձգելու ։ Երբ Հայաստանում սովը բաւականին զօրեղ էր տանում, Հ. Ամբրոսիոսի կողմից մեծ անհեռատեսութիւն էր այդ փողերը պահել ապագայի համար. այդ հարցի մասին իւր ժամանակին շատ խօսուեցաւ. իսկ այժմ էր պահել և ուշացնել մի գործ կատարելու, ոչ պակաս անհեռատեսութիւն է, ազգը մեծ կարիքներ ունի և այդ կարիքներին պէտք է դարման տանել. փողը պահել առանց գործադրութեան, անհասկանալի է ։ Հրաւիրում ենք այս հարցի վերայ թէ՛ Միացեալ ընկերութեան և թէ՛ Հ. Ամբրոսիոսի ուշադրութիւնը ։

* * *

Միացեալ ընկերութեան դրամական վատ վիճակը Ռուսաստանի Հայոց վրայ վատ տպաւորութիւն է անում. բոլոր նուիրատուութիւնները այժմ լինում են յօգուտ սովելոց. յոյս ունիմք որ սովի կատարելապէս անցնելուց յետոյ՝ Հայ հասարակութիւնը իւր աչքը կը դարձնէ Միացեալ ընկերութեան վրայ, որ վերապէս իւր գործերով գտել է համայն ազգի յարգանքը ։ Ազգը երախտապարտ է այն եռանդոտ երիտասարդներին, որոնք այնքան գործում են ազգի լուսաւորութեան համար, որոնք իրանց հանգիստը թողած՝ գործում են յօգուտ ազգի ։ Ազգը նոցա չի կարող մոռանալ ։ Մեզ մեծ ուրախութիւն պատճառեց այս, որ ընկերութեան կազմած պարահանդէսը բաւականին մեծ արդիւնք է տուել ։ Ինչպէս տեսնում ենք, դուք կարծում էք, որ այդքան արդիւնքը մեզ՝ Ռուսիոյ Հայոցս՝ համար քիչ կ'երեւայ, ընդհակառակն, այս տեղ սովոր ունեցող թէ պարահանդէսները, թէ գրականական և թէ երաժշտական երեկոյթները, յօգուտ այս կամ այն հիմնարկութեան, երբէք չեն տալիս այդքան արդիւնք ։ Այդ կէտում Ռուսաստանցի Հայերը թող օրինակ առնեն ձեզանից ։ Այդ միանգամայն Կ. Պօլսի Հայերին պատիւ է ։ Միացեալ ընկերութիւնը շատ լաւ արած կը լինէր եթէ Տփղիսում հաստատէր իւր մի ճիւղը, բաղկացած մի քանի անձինքներից, որոնք ընդունէին ընկերութեան նուիրատըւութիւնները և կատարէին ընկերութեան յանձնարարութիւնները և աշխատէին ընկերութեան անդամները բազմացնել ։ Ընկերութեան ներկայացուցիչները շատ քիչ բան են անում իրանց եկած ժամանակ, լինելով թէ՛ անծանօթ և թէ՛ կարճ ժամանակ մնալով ։ Այսպիսի ճիւղեր կարելի է հաստատել ուրիշ գլխաւոր քաղաքներում ։ Այս մասին մենք կ'աշխատենք ուրիշ անգամ երկար խօսել ։ Շատ անձինք ուրախութեամբ յանձն կ'առնեն այդ պաշտօնը ։

* * *

«Մեղու Հայաստանի» լրագիրը ամենօրեայ դարձաւ. բաժանորդագրական ընկերութեան հաստատութեամբ ։ Մեր լրագիրների մէջ տեղի ունեցած կըռուանական բանակռիւը այս տարի կարծես դադարել է ։ Աւելորդ ենք համարում խօսել թէ արդեօ՞ք օգտակար եղաւ այդ, թէ ոչ. այսքանը միայն կ'ասենք որ այդ բանակռիւը շատերին շատ բան պարզեց, և շատերի աչքերը բաց արեց ։ Եթէ այս վէճը այժմ շարունակուելի լինէր, մենք սորա վերայ երկար կը խօսէինք ։ Այդ բանակռուի առիթ տուաւ տեղւոյս Բողոքական Միսիոնէր Ա. Ամիրխանեանը, որ գուցէ ձեզ ծանօթ է, որ սկզբում «Մշակի» մէջ զանազան անտեղի յօդուածներ գրեց և շատերին գրգռեց. պարոնը արտաքուստ շատ առաքելական էր երեւում, և «Մշակի» մէջ ազատ գրում էր. «Մեղու Հայաստանին» զօրաւոր դէմ գրեց. վէճը սաստկացաւ, տեւեց մի տարի. «Մեղուի» խմբագրութիւնը տպեց իւր լրագրում մի նամակ, որ պատճէն էր իբրև թէ մի նամակի, որ Ամիրխանեանը գրել էր իւր ընկերին. նամակի բովանդակութիւնը շատ սուր մտքեր էր և հակառակ այն ուղղութեան, որը ցոյց էր տուել Ամիրխանեանը ։ Ամիրխանեան յայտնեց որ այդպիսի նամակ ինքը չէ գրել և ասաց թէ կեղծ է այդ նամակը. «Մեղուի» խմբագրութիւնը հաստատեց իւր ասածը ։ Ամիրխանեանը սպառնաց որ բաւարարութիւն պիտի պահանջէ դատաստանով ։ Յիրաւի այժմ դատաստանով քննվում է այդ գործը, թէ արդեօք այդ նամակը Ամիրխանեա՞նն է գրել թէ ոչ. գործը շարունակվում է ։ Սորա վերջը մենք կը հաղորդենք ։

* * *

Կայսեր մահուան պատճառով ներկայացումներ չեն լինում. Հայոց թատրոնը ևս դադարել է. երկու տարի է որ մենք ունինք կանոնաւոր ներկայացումներ. ձեր Կ. Պօլսից եկած երկու դերասանները և չորս դերասանուհիք հիանալի խաղում են և մեծ համակրութիւն են գտել ։ Մի ուրիշ անգամ սորա վերայ մանրամասն կը գրեմ ։

* * *

Վերջացնում եմ նամակս, յայտնելով որ այստեղ հիմնվում է մի մեծ, ընդհանուր և բարեգործական ընկերութիւն, որի նպատակը մեծ և գովելի է. ընկերութիւնը պիտի բաց անէ թէ՛ ուսումնարաններ, թէ՛ հիւանդանոցներ, թէ՛ աղքատանոցներ, թէ՛ արհեստանոցներ, և միանգամայն ընկերութիւնը ամենայն օգնութիւն պիտի անէ յօգուտ ազգի ։ Հրապարակական կերպով քըննուեցաւ Ընկերութեան ծրագիրն և պիտի ներկայացուի կառավարութեան, հաստատելու համար ։ — Այստեղ եղանակը լաւ է ։

* * *

Այս անգամ ընդհանուր տեղեկութիւններ տալով, յաջորդ անգամները ձեզ լաւ տեղեկութիւններ կը տամ տեղիս նշանաւոր հարցերի և հիմնարկութիւնների վերայ, մանրամասն կերպով. այս նամակը մի կարճ տեղեկութիւն տալու համար է միայն ։

ԽԱՉԱՆ ՄԵՂՐԻԿ.

(1) Ոչ, դժբաղդաբար ։ Ծ. Խ.

ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ի ՓՈՔՐ ՀԱՅՈՑ

(ԳԱՒԱՌԱԿԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԵՒ ԿՐԹԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ.)

Եւդոկիա, 26 փետր. 1881

. . . Խմբագրապետ.

Չ'կայ ոչ մի ուրախութիւն այնքան իրական, որքան տեսնել երկրի մը մէջ ուսման և կրթութեան գործն յառաջդիմած ։ Թէ սա մի ճշմարիտ իրողութիւն է ամեն ազգաց համար. ո՛րքան ճշմարտագոյն է մեզ Հայոցս համար, այս բոլոր յոյսերն ու գեղեցիկ իղձերը, կը թռչին այն սուրբ և նուիրական տաճարին վերայ՝ զոր Դպրոց կ'անուանենք ։

Յուսալով որ ուրախառիթ լուր մը հաղորդած կը լինիմ Պօլիս և այլուր գտնուող հայրենակցացս, և կարող կը լինիմ նոցա մի նոր եռանդ ներշնչելու, կ'առաջադրեմ գրել Ազգ. վարժարանի աշակերտաց քննութեան և պարգևաբաշխութեան հանդէսին վրայ ։

Դպրոցի Տեսչութեան հրաւիրանօք, մի ձեռընհաս քննիչ յանձնաժողով՝ ի ներկայութեան Ազգ. Ժողովոյ, ութ օրուան միջոցի մէջ քըննեց դպրոցին բոլոր աշակերտներն, որք ըստ վկայութեան քննչաց բաւականին յառաջդիմած էին Հայերէն, Ֆրանսերէն, Թուրքերէն լեզուաց, կրօնագիտութեան, Պատմութեան, Աշխարհագրութեան և Թուաբանութեան դասուց մէջ, իրենց անձնուէր Տեսչին և դասատուաց շնորհիւ ։

Աստ՝ Լեզուապայքարի դիւցազնին, Մեծին Արամեազդայ շանթերուն վերայ, մի կայծ ալ իմ կողմէն աւելցնելու ցանկութեամբ աւելորդ չեմ համարիր յիշել թէ՛ մի բան շատ խիստ իմ զարմանքը գրաւեց, այն թէ, նախապատրաստական կամ Ա. կարգը որ Բ.ին հանելու համար մի ~~~ տարւոյ ամբողջ ունի դեռ, աւելի յառաջդիմած էր քան Բ. կարգը ։

Սա՝ (Նախապատրաստականն ասել կուզեմ) կ'ունենէր աշխարհաբար լեզուի քերականութիւնն (1) այնքան պարզ և բնական եղանակաւ, որ իւր ուսածն պայծառապէս ըմբռնած՝ քաջիկ, քաջիկ կը պատասխանէր ամեն որ և է հարցմանց ։

Մինչ Բ. կարգը, գրաբար քերականութեան ուսանողներ, շատ խեղճ և յետադիմական վիճակի մէջ էին, այնպէս որ, թէ՛ քննիչներու և թէ Ազգ. Ժողովոյ մեծ ցաւ պատճառեցին, և իրենց դասատուին պատիւ չի բերին ։

Եթէ մէկ օրինակը հազար խօսք կ'արժէ, ես առանց լեզուաբանական խնդրոյն միջամուխ լինելու, ուր յաւէտ անձեռնհաս կ'զգամ ինքզինքս, մի կենդանի օրինակ կուտամ ցուցնելու թէ, ո՛րքան կարեւոր է անմիջապէս դրութեան մը տակ դնել աշխարհաբար լեզուն և զայն մեր նախակրթարանաց մէջ ի գործ դնել, վերապահելով գրաբարն ուսումնարանի բարձրագոյն դասուց ։

Ես կ'աղաչեմ զԱրամեազդ, իւր համախոհներն և ամեն ձեռնհաս աշխարհաբարեաններն, որ թողլով իրենց ընդդիմախօսներուն յարուցանել մեռեալը գէր իմն հրաշիւք, ինքեանք խնամատանին կենդանւոյն, դարմանեն նորա անմխիթար վէրքերն և զայն ընծայեն Ազգին մի կենդանի, առողջ և օգտակար մարմին ։

Այսու աւելի իրենց սկզբունքն հիմնապէս պաշտպանած կը լինին, քան առիպուելով պատասխանել այնպիսի ընդդիմաբաններու՝ որք բոլոր արժանիքն է ներբողել ՄԵՌԵԱԼԸ՝ որ երբեմն Մեծ արանց հետ կենակցած ~~~ ~~~ ~'է ~~~, և պարսաւել ԿԵՆԴԱՆԻՆ՝ որ ժողովրդական՝ բայց ~~~ ~~~ ~'է ~~~ ։

Վերջ տալով Լեզուապայքարի նկատող տողերուս, կ'անցնիմ նըկարագրել պարգևաբաշխութեան հանդէսն, որ արդարև մեծ ուրախութիւն պատճառեց ուսումնասէր հայրենակցաց ։

* * *

Փետր. 14 շաբաթ, Տեառնընդառաջի տօնախմբութեան օրը ժամը 6ի առեները, վարժարանի բոլոր մրցանակաւոր աշակերտք Տեսչի և վարժապետաց առաջնորդութեամբ կուգան Մայր եկեղեցի, ուր լի էր խուռն բազմութիւն արանց և կանանց ։

Ազգային ժողովք և քննիչներ, որպէս և դպրոցական խումբը մասնաւոր նստարաններու վերայ կը բազմին ։

Գէորգ էֆ. Սէֆէրեան, Լիբրէ Տեսուչ՝ կը կարդայ վարժարանի Տեղեկագիրն և քննութեան արդիւնքը ։

Յետոյ Պատուելի Սալթաճեան կ'առենաբանէ, և ուսման կարեւորութիւնը գեղեցիկ կը հաստատէ ըստ Սուրբ Գրոց ։

Կը յաջորդեն վարժարանի Դ. և Գ. կարգի աշակերտներէն յառաջադէմները, Պ. Մարտիրոս Գալբաքճեան (որդի Գալբաքճեան Մեծ. Յովհաննէս աղայի) ։

Սա կը լինի Դիմմելիրը, և ժպիտ ի շուրթն կը շնորհաւորէ զազգային իրենց առած յառաջդիմական քայլերուն համար ։

Եւ Պ. Յովհաննէս Գազանճեան, մեծատանտեառ սիրուն և յառաջադէմ պատանի, որ Հերակլիտ կը լինի, և կ'ողբայ այն վատ կրից մըրրիկներն՝ որք կ'ապականեն իրենց լուսոյ Տաճարին ։

Ետ այնորիկ կը կատարուի պարգևաբաշխութիւն, և աշակերտք կարգաւ կ'առնուն մրցանակներ

(1) Ի պէտս տեղական դպրոցի Նախակրթարանին, որպէս նաև Վարդուհեան աղջկանց վարժարանին, քերականութեան բառագիտական մասը՝ զոր գրեց հեղինակութեամբ և կը դասէ Գ. Փասպանեան ։

(գրքեր կամ պատկերներ) ըստ յառաջդիմութեան ։

Պարգեւաբաշխութենէ վերջ ատեան կ'ելնէ Բողոքական ազգային Պատուարժան Միաբանութեան Անգղիացի Մօթըր Հայըրթ, և մաքուր Հայերէն լեզուաւ(1) բայց Անգղիացիի մը հնչումով կ'առնաբանէ մի վսեմ նիւթի վերայ, կը խնդակցի Լուսաւորչական Հայոց դպրոցական յառաջդիմութեան վերայ, և կը յորդորէ զազգայինս ունենալ առողջ մարմին, [illegible] միտ և սուրբ հոգի ։

Երկար ծափահարութիւններ կողջունեն զինք՝ բեմէն մեկնելու պահուն ։

Ցայնժամ Ազգային վարչութեան վսեմ Ատենապետ Գրիգոր Էֆէնտի Սէֆէրեան, իւր մեծարոյ ընկերակցովք յոտն կանգնած, պատրաստեալ բանախօսութեամբ մը իւր զեղուն զգացումները կը յայտնէ, տեսնելով ազգի բարոյական գրաւը ծաղկած. կը գնահատէ Պօնճուքճեան և Սէֆէրեան էֆէնտիներու Տեսչական անձնուէր ծառայութիւնքը և դաստուտեայ արդասաւէտ քրտունքն, ապա իւր խօսքը կ'ուղղէ աշակերտաց և կ'ասէ նոցա իբր վերջաբան. «Մեծացէ՛ք վաղ, հա՛յ ուսանողներ, մեծացէք մարմնով, միտքով և սրտով, հայրենիք ձե՛զ կ'սպասէ անձկանօք»։ (ծափահարութիւնք և կեցցէ՛ ի աղաղակներ ։)

Վարչութեան յաջորդեց Տ. Փափազեան որ ատենաբեմին մերձենալու պահուն մի նամակ ստացաւ վերնատան Օրիորդաց մէկէն. Վարդուհեան սանուհիներէն Օր. Արուսեակ Աբգարեան կը գրէ՛ նմա «սա է ձեր ուրախութիւնն, երբ չունիք Ազգ. աղջկանց վարժարան» ։

Այս կարճ բայց ազդու տողերը ներշնչեցին զՓափազեան խօսել իգական սեռի կրթութեան վերայ ։

Զգածուեցաւ ինք, ամենին ուշադրութիւնն հրաւիրեց այս փրկաւէտ խնդրոյն վերայ իւր կծու, բայց ոչ վիրաւորիչ լեզուաւ դատապարտեց այն ամեն ազգայիններըն՝ որք թողած ազգի այս կենսական հարցն, իրենց անգին ժամանակը կ'անցունեն պառաւական ընտանի վէճերով ։

Վերջացուց իւր խօսքերը քաղաքին լուսաւորութեան չահատակաց՝ փարթուղալեան, Պօնճուքեան և Սէֆէրեան էֆէնտիներու կեանքը գրուատելով ։

Նմա յաջորդեց Պ. Սերովբէ Զաթալեան, որ յորդորեց զազգայինս ուսումնասէր լինել ։

Ատեանը գոցեց Գէորգ Էֆէնտի Սէֆէրեան, իւր այն ընտիր վերջաբանով, յորում Գեմմերեան իւր ժպիտներու և դհերակլի իւր արգաւոքներու մէջ մխիթարեց, երկնային կոչեց այն ձայնն՝ որ վերնատունէն՝ Օր. Արուսեակէն կուգար. ծանուցաւ այս առթիւ իգական սեռի կրթութեան կարեւորութեան վերայ, ծանր, բայց արդար ակնարկներ տուաւ այն վատ անձանց դէմ, որք կուզեն քանդել ազգի միակ Ցաճարն։

Ի վերջոյ Տ. Ցոլակ Հայր Հալաճեան, նախագահն հանդէսին, օրհնեց զժողովուրդն, շնորհաւորեց զՊապական և զԲողոքական ազգայինս իրենց համազգային ազնիւ զգացմանց համար, և գեղեցիկ բայց համառօտ ատենախօսութեամբ վերջ տուաւ այս հանդէսին, որ այնքան ուրախաւիթ եղաւ Եւդոկիացի ազգայնոց համար ։

Աւելորդ է ասել թէ, ատենախօսութեանց մէջ աշակերտք կը դայլայլէին Ազգ. ընտիր երգեր, ներդաշնակութեամբ արմօնիքի, զոր կը նուագէր Փափազեան ։

* * *

Վարդանանց հանդէսն, որ ամեն տարի մեծ շքեղութեամբ կը կատարուէր. երբէք տեղի չունեցաւ այս տարի, ոչ ցերեկը հանդէս և ոչ գիշերը երեկոյթ տրուեցաւ ։

ԱՌԱՋ ՆՈՐԹԱՆՔ ԹԼ ԵՏ. մի հանելուկ որ չունի լուծում ։

* * *

Նոյն Սրբոյ տօնախմբութեան օրը Պապական ազգայինք կատարեցին իրենց եկեղեցւոյ մէջ մի հանդէս, իրենց դպրոցի քննութեան և պարգեւաբաշխութեան հանդէսը ։

Որքան տխուր և խեղճ էր աշակերտաց վիճակն, անկարելի է նկարագրել. Լոկ հասարակ ընթերցումն էր իրենց բոլոր ուսածն, և այն ո՛րպիսի առոգանութեամբ ։

Աւելցի աւելի ի՞նչ արդիւնք կարելի է սպասել մի դպրոցէ, որ ղեկն ու դաստիարակութիւնը կղերներու է յանձնուած ։

Լուսաւորչական ազգայինք երբեք որ և է հրաւէր ընդունած չէին, մինչ իրենք՝ իրենց դպրոցի քննութեան և պարգեւաբաշխութեան ժամանակ առանց որ և է խտրութեան հրաւիրած եւ պատուած էին զՊապական ազգայինս ։

Պապական կղերը թող լաւ նկատէ թէ՝ որպէս պատիւը պատուողին՝ նոյնպէս անպատուութիւնն ալ անպատուողին կը վերաբերի ։

Մի՛շտ Ջերդ
ՀՐԱՉԵԱՅ.

(1) Որպէս զի գրաբարեանք չ'անձնապարծեն ասել «օտար ազգեր միշտ մեր գրաբարին վրայ հիացած, ուսած, և խօսած են», կը յայտնեմ թէ Պատուարժան Միաբանը կը խօսէր աշխարհաբար մաքուր լեզուաւ ։

ԽՈՐԷՆԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

—o—

Առ Մեծ. Ընկերս Խորէնեան ընկերութեան.

Ընկերութեանս Ընդհ. Ժողովս յառաջիկայ կիւրակէ ի 22 մարտի նիստ ունի ի Խոր. վարժարան ի ժամ 4, յորում իր էական խնդիրը պիտի լինի Նախորդ Տնօրէն Ժողովէն հաշուառութիւնն ։

Ուստի կը հրաւիրեմք զձեզ ձեր ներկայութեամբ ի գործ դնել ձեր ընկերական պարտաւորութիւնն ։

Նարըը գաբու ի դիմաց Ընդհ. Ժող.
20 մարտ 1881 Խորէնեան Ընկ.

Ատենադպիր Ատենապետ
Ա. Գոսէջեան Վ. Մանուկեան

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄ

—o—

ԳՈՐԾԱՐԱՆ ԾԽԱԽՈՏԻ ԵԷՆԻՃԷԻ
ԳՕՆԹԻ ԵՂԲԱՐՔ ԵՒ ՇԱՀԻՆԻ
109—Կալաթիա, Սանդըգճըլար փողոց—109

Ստորագրեալք» բոլոր առեւտրական պատասխանատուութիւնը մեր վրայ առնելով, Գօնթի եղբարց և Շահինի հետ ընկերութեամբ Ղալաթիոյ Սանդըգճըլար փողոցը թիւ 130 գործատուն հաստատելնուս 'ի վեր՝ արժանապէս քաջալերուեցանք պատուարժան յաճախորդաց բազմութենէն ։ Ամեն ոք լաւ գնահատեց մեր գործարանէն ելած ծխախոտոյն ընտրութիւնը, ճաշակը և գիներուն չափաւորութիւնը տեսակներուն համեմատութեամբ. ուստի և մեզ հարկ եղաւ, աւելի ընդարձակ ասպարէզ մը տալ մեր գործառնութեանց ։

Եւ նախ՝ մեր գործարանն ու վաճառատունը փոխադրեցինք առաջնոյն դիմացը 109 թիւ շէնքին մէջ, որ իւր անհամեմատ ընդարձակութեամբը խիստ յարմարութիւն ունի թէ մայրաքաղաքիս թէ գաւառներէն և թէ օտար երկիրներէ եկած բազմաթիւ հրամաններըն յոյժ գոհացուցիչ կերպիւ և փութով կատարելու.

Երկրորդ՝ ծխախոտոյ բերքն արտադրող ամեն կողմ և մանաւանդ յԵնիճէ յատուկ գործակալներ կարգելով սկսած ենք մասնաւոր խնամօք պատրաստել տալ բերքը և ահա այս խնամոց և զոհողութեանց շնորհիւն է որ այսօր ամենընտիր և հոտաւէտ ծխախոտներ կարող ենք մատակարարել նաև 150նոց, 200նոց, և 300նոց և աւելի բարձր գիներով ըստ տեսակին.

Այսուհետև ոչ ոք պիտի վարանի իւր ճաշակին յարմար ընտիր ծխախոտ գտնելու մասին, բաւական է դիմել մեր վերոյիշեալ գործատունն 'ի Ղալաթիա Սանտըգճըլար փողոց թիւ 109, և կամ ամեն ծխավաճառներէ խնդրել մեր գործարանէն ելած ապրանքներէն ։

Ծան. Օտար երկիրներէ ապրանք ուզողները կըմասնակցին այն մեծաշնորհին, զոր ունիմք կայսերական կառավարութենէն, որ է պանտրօլի տուրքէն ազատ ըլլալ, որով 0/0ին 20 չափ կշահին ։

Վաճառատուներն են.

Ղալաթիա Սանտըգճըլար թիւ 109
Զըրտան գաբու Չէօմլէկճիլէր „ 29
Էմին-Էօնիւ „ 56

ՏԷՄԻՐՃԻԱՓՈՒԼԵԱՆ ԵՂԲԱՐՔ

ԱՄԵՆԱԿԱՐԵՒՈՐ ԾԱՆՈՒՑՈՒՄ

Հասարակաց առողջութեան օգտին համար

—o—

ՄԵԾ ԴԵՂԱԳՈՐԾԱՐԱՆ
ԵՒ
ԴԵՂԱՎԱՃԱՌԱՆՈՑ ԱՐԵՒԱՆՇԱՆ
Վ. ԾԱՆՆԻ

Սիրքէճի հրապարակ կամրջի դէմ Թ. 1, 2.

Այս հռչակաւոր հաստատութիւնն հիմնեալ 1867ին իւր հանճարեղ տիրոջմէն, միշտ գոհ ըրած է Կ. Պոլսոյ պատուարժան հասարակութիւնը՝ թէ՛ իւր դեղօրէից լաւութեամբն ու անխարդախ մաքրութեամբն, և թէ՛ դեղագրոց խնամով և ուշադրութեամբ շինուելովն, թէ՛ գիներուն չափաւորութեամբն, որ այս հաստատութեան յատկանիշն եղած է, և թէ՛ վերջապէս իւր պաշտօնէից բարեբարոյութեամբն և յարգական վարմունքովն իւր բազմաթիւ յաճախորդաց հետ ։

Այս հաստատութիւնը նշանաւոր եղած է թէ՛ մեծ և թէ՛ փոքր քանակութեամբ վաճառած հետեւեալ նիւթոց մասին քիմիական և դեղագործական բաղադրութիւնք, դեղորայք և վիրաբուժական գործիք, քաուչուկէ շինուած նիւթեր, լուսանկարական նիւթեր, քիմիական գործիք, զուտ Սօլֆաթօ, գինիներ, անուշահոտութիւնք, ամեն ժամու համար արուեստական սառոյց ։ Վաճառատունը կարող է նաև ամեն պարագաներու մէջ հիւանդանոցներու, վարժարանաց և կառավարութեան իսկ պէտք եղած դեղագործական նիւթերը մատակարարել, խիստ շահաւոր կերպիւ իւր յաճախորդաց համար, ուրս զրկել և բերել տալ, յանձնարարութիւններ ընդունիլ ։

Պ. Ծաննի Բերայի մէջ ալ դեղարան մը հիմնած է 1852ին որ այժմ իր որդւոյն Տոքթոր Ժ. Ծաննի վկայեալ դեղագործին յանձնած է գործարան մ'ունի քիմիական վերլուծութեան համար, Ռուսճուգի մէջ ալ դեղավաճառանոց ։

Ադրիանուպոլսոյ մէջ կազային (կազէօզ) ըմպելեաց գործատուն, գարեջուրի մթերանոց, գործակալութիւն ամեն տեսակ դեղօրէից և այլ նիւթոց ։

Գիները խիստ չափաւոր ։

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄ

Անատոլուի գործ զուտ բուրդէ բանթօլօնցուի բարտըսիւի և այլ յարմար տեղական ընտիր քաղմիրներ կը ծախուին Մէրճան Եաւըրզխան թիւ 10 սենեակը։ 7

ԻԼԱՆ

—o—

Հարպիյէ սէրրաճխանէ անպարինտէ մուլթէրաքիմ 89 գալէմ քիւհնէ էշեայի սէրրաճիյէնին ֆիրուխթ օլընաճաղը վէ մարթը րումինին 24ինճի սալը կիւնիւ անպարը մէզքիւրտէ միւզայէտէսի իճրա գըլընաճաղը ճիհէթլէ իշթիրայէ թալիպ օլանլարըն եէվմի մէզքիւրտէ անպարը մէզպուրէ կէլմէլէրի.

20 մարթ 97 2

Հարպիէ էլպիսէ անպարընտա շուրուլթը մուդարրէրէսի վէ մէմհուր նիւմունէսի վէճհի իլէ միւպայեա օլընաճագ 15000 արշըն գօյու լաճիվէրտի գումլթ չուխասըրըն պէհէր արշունը 35 ղրուշ 10 բարայա թալիպի էօհտէսինտէ օլուպ, մարթը րումինին 25ինճի չէհարշէնպէհ կիւնիւնէ գատար պէհէր կիւն միւնագասըընը իճրասը իլէ մէզքիւր կիւնտէ գարարը գաթիսի վիրիլէճէկինտէն, թէնզիլի ֆիյաթլէ իթայէ թալիպ օլանլարըն վէ 26ընճը բէնչշէնպէհ կիւնիւ 0/0 5 թէնզիլինէ բաղլըպ պուլունանլարըն հարպիյէ նէզարէթի լէվազըմաթը ուսումիյէ տաիրէսինէ կէլմէլէրի. 2

20 մարտ 97

ԽՄԲԱԳԻՐ—ՏՆՕՐԷՆ
Կ. Ս. ԻՒԹԻՒՃԵԱՆ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ՄԱՍԻՍ ԼՐԱԳՐՈՅ
Կ. ՊՈԼԻՍ ՃԷՆԱԼ ՊԷՑ ԽԱՆ

ՇԻՐՔԷԹԻ ԽԱՅՐԻԷԻ
ՇՈԳԵՆԱՒՆԵՐՈՒՆ ԵՐԹԵՒԵԿԻ ԺԱՄԵՐԸ
1881 ՄԱՐՏ 1 ԿԻՐԱԿԻ ՕՐԷՆ ՍԿՍԵԱԼ
ՄԻՆՉԵՒ ՄԱՐՏ 31

ԿԻՐԱԿԻ ՕՐԸ ԲԱՆՈՂ ՇՈԳԵՆԱՒՆԵՐԸ

Ժամ	Բօսֆորէն ելնող շոգենաւները
1	Արնավ. Վանիք. Չէնկէլ. Պէյլ. Գուզկ. Գապաթաշ ։
1	Պէյքօզ, Բաշապ. Գանլճ. Ա. Հիսար. Գանտ. Վանիք. Չէնկէլքէօյ, Պէյլ. Գուզկ.
1	Ենիմ. Մէզարպ. Պէօյիւքտ. Թարապ. Ենիքէ. Ստէն. Պօյաճ. Ռ. Հիսար, Պէպէք Արնավ. Գուր. Օրթաք. Պէշիկ.
1 15	Արնավ. Գուրուչ. Օրթաք. Պէշիկ ։
2	Ենիմահ. Մէզարպ. Պէօյիւքտ. Թարպ. Ենիքէ. Էմիրկ. Ռ. Հիսար, Պէպէք. Արնավուտ. Գուրուչ, Օրթաք. Պէշիքթաշ ։
2	Ր և Ա. Գավաքէն. Մէզարպ. Պէօյիւքտ. Թարապ. Պէյքօզ. Բաշապ. Գանլճ. Ա. Հիսար. Գանտ. Վանիք. Չէնկէլ. Պէյլէրպէյ. Գուզ. Գապաթաշ.
3 15	Ենիմահ. Մէզար. Պէօյիւք. Թարապ. Ենիքէ. Ստէն. Էմիրկ. Պօյաճ. Ռ. Հիսար Պէպէք Արնավ. Գուր. Օրթաք. Պէշիկ ։
5	Պէյքօզ, Բաշ. Գանլըճա, Ա. Հիսար, Գանտ, Վանիք. Չէնկէլ, Պէյլէր. Գուզկ. Իւսկտ ։
5	Ենիմահալլէ, Մէզար. Պէօյիւքտ. Թարապ. Ենիքէ. Ստէնեա. Էմիրկ. Պօյաճ. Ռ. Հիսար. Պէպէք, Արնավ. Գուրչ. Օրթաք. Պէշիք.
6 15	Ենիմահ. Պէօյիւքտ, Թար. Պէյքօզ. Ենիքէ. Էմիրկ. Գանլճա Ր. և Ա. Հիսար, Գանտ Արնվ. Չէնկէլ Պէյլ. Օրթ. Գուզկ. Պէշիք. Իւսկ ։
7 45	Ա. և Ր Գավագ, Ենիմ. Մէզր. Պէօյիւքտ. Թար. Ենիքէ. Ստէն. Էմիրկ. Ռ. Հիսար, Արնավ. Օրթ. Պէշիքթաշ։
8 45	Պէօյիւք. Թարապ. Պէյքօզ, Բ. Պահճէ, Ր. Բ. Մահ. Գանլճ. Ա. Հիսար, Գանտիլ. Վանիք. Չէնկէլ. Պէյլ. Գուզ. Իւսկ.
9	Ենիմահ. Մէզարպ. Պէօյիւքտ. Թարապիա, Ենիքէ. Պօյաճ. Ռ. Հիսար, Պէպէք. Արնավ. Գուրչ. Օրթաք. Պէշիկ.
10 15	Մէզար. Պէօյիւք. Թարապ, Ենիքէ. Էմիրկ. Ռ. Հիսար, Արնավ. Օրթաք. Պէշիք.

Ժամ	Կամուրջէն ելնող շոգենաւները
2 30	Գապաթաշ, Իւսկ. Պէշիկ. Գուզկ. Օրթաք. Պէյլպ. Չէնկէլ. Արնավուտ. Գանտիլ. Ա. և Ր Հիսար, Գանլըճա, Էմիրկ. Ենիքէ. Պէյքօզ, Թարապ. Պէօյիւքտէրէ, Ենիմահալլէ ։
3	Պէշիքթաշ, Օրթաք. Գուր. Արնավ. Պէպէք. Ռ. Հիսար, Էմիրկէն, Ստէն. Ենիքէօյ, Թարապ. Պէօյիւքտ. Մէզարպ. Ենիմ.
3 30	Իւսկ. Գուզկ. Պէյլէր. Չէնկէլ. Վանիքէօյ, Գանտ. Ա. Հիսար. Գանլըճա, Ր. փաշա մահ. Բաշապահճէ, Պէյքօզ։
4	Պէշիքթաշ, Օրթաք. Գուրուչ. Արնավ. Պէպէք, Ռ. Հիսար, Պօյաճ. Ենիքէ. Թարապիա, Պէօյիւքտ. Մէզարպ. Ենիմահալ.
5 15	Գապաթաշ, Պէշիկ. Օրթաք. Գուր. Արնավ. Պէպէք, Ռ. Հիսար. Էմիրկ. Ենիքէ. Թար. Պէօյիւքտ. Մէզար. Ենիմահ. Ր. և Ա. Գավագ ։
6 50	Իւսկիւտար, Պէշիկ. Գուզկ. Օրթաք. Պէյլ. Չէնկէլ. Արնավ. Գանտ. Ր. Հիսար, Գանլըճա, Էմիրկ. Ենիքէ. Թարապ. Պէօյիւքտ ։
8 15	Պէշիկթաշ, Օրթք. Արնվ. Պէպէք. Ռ. Հիսար, Էմիրկ. Ենիքէ. Թարապիա Պէօյիւքտէրէ, Ենիմահալլէ ։
9 30	Պէշիկթաշ, Օրթք. Գուր. Արնավ. Պէպէք, Ռ. Հիսար, Պօյաճըք. Ենիքէ. Պէյքօզ, Թարապ. Պէօյիւքտ. Մէզար. Ենիմահ. Ր. և Ա. Գավագ։
10	Գապաթաշ, Գուզկ. Պէյլ. Չէնկէլ. Վանիքէօյ, Գանտ. Ա. Հիսար. Գանլ. Բաշապ. Պէյքօզ, Թարապ. Պէօյիւքտ ։
10 15	Պէշիկթաշ, Օրթաք. Գուրչէշ. Արնավ. Պէպէք, Ռ. Հիսար, Էմիրկ Ստէն. Ենիքէ Թարապ Պէօյիւք. Մէզարպ. Ենիմահալլէ ։
11	Պէշիկթաշ. Օրթաք. Գուրչէշ. Արնվ. Պէպէք, Ռ. Հիսար, Պօյաճ. Ենիքէ. Թարապ. Պէօյիւքտ. Ենիմահալլէ ։
11	Գուզկունճուք, Պէյլ. Չէնկէլ Վանիք. Գանտ. Ա. Հիսար, Գանլ. Բաշապ. Պէյքօզ ։
11 30	Պէշիկթաշ, Գուզկ. Օրթաք. Պէյլ. Չէնկէլ. Վանիք. Արնավ.
12	Պէշիկթաշ, Օրթաքէօյ, Գուրուչէշմէ, Արնավուտքէօյ ։

ԴՐԱՄԱԿԱՆ

ՂԱԼԱԹԻՈՅ ՊՈՐՍԱ

Ղալաթիա 21 մարտ.		
Օսմ. Քօնս. գոյանցաւ		15.17 1/2
» » բացուեցաւ		15.14
» » կէս օրին		15.13

ԸՆԹԱՑԻՔ ԱՐԺԵԹՂԹՈՑ

		Անգղ. լիր.
Սօսիէթէ Ժէնրլ. 6 0/0	»	4.50
» Օթօման	»	5.20
Կ. Պոլսոյ Պանքան	»	10.10
Քրէտի Ժէնէրալ 6 0/0		4.35
Փոխ. 1863 (Մութան) 6 0/0	Ֆր.	72.
» 1865 (») 6 0/0	»	73.
» 1869 (Բինար) 6 0/0	»	72.
» 1872 (Պօն տիւ Թրէզօր)	»	23.25
» 1873 (Բինար) 6 0/0	»	69.
Ռումէլիի երկաթուղի	Ֆր.	51.50
Լաւրիում	»	106.50
Թրամուէյ (գ. կա.)	Օսմ. լիր	355.
Թղթադրամ	•	940
Հէյվանէսիզ		30,
Ռէժօր		

ԸՆԹԱՑԻՔ ԴՐԱՄՈՑ

(Օսմ. ոսկին 100 ղրշէն)	Ղրշ.
Անգղիական ոսկի	110
Գաղղիական »	87 22
Բոլ	90 10
Դրիմից	51 25
Գաւայոն թուղթ 8 րուպլի 82 դարիք	
Գաւայոն արծաթ (Նոր)	91 20
Մէճիտիէի տարբերութիւն	7 25
Վեցնոց	127
Հինգնոց	212
Հինգնոց (անկէտ)	180
Մէթալիք	206 20
Պղինձ	670

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՊՈՐՍԱ

Լոնտրա 1 ապրիլ.		
Անգղ. Քօնս.		100 1/16
Օսմ. »		14 1/8
Փոխ. 1865		15
» 1869		14 7/8
» 1871		75 1/2
» 1872		24 1/4
» 1873		14 5/8
» 1877		89
Պանք Օթօման		14 3/4
Ռուս. փոխ. 73ի		92 1/2
Եգիպտ. միացեալ		73 7/8
» արտօնաւոր		96 7/8
Տայրա Սանիէ		75 3/4
Փոխ. Ռօչիլտ		96
Փոխնակագիր Փարիզի վրայ		

Փարիզ 1 ապրիլ.		
Դաղղ. Քօնս. 5 0/0		121.35
» » 3 0/0		84 40
Օսմ. Քօնս.		14 20
Փոխ. 1865	Ֆր.	79
» 1869		75.
» 1873		72.
Օսմ. Երկաթուղի		53.50
Պանք Օթօման		625.75
Քրէտի Լիօնէ		915.
Ռուս. փոխ. 5 0/0 (1877)		95 7/8
» » Արեւելեան		61 3/8
Իտալ. Քօնս.		91 50
Եգիպտ. միացեալ		374.37 1/2
Փոխնակագիր Լոնտ. վրայ		25.35

Վիէննա 1 ապրիլ.	
Փոխ. Լոնտրայի վրայ	117 15
Ռումէլիի երկաթուղի	24.